

به نام خداوند جان و خرد

موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی

موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی

چالش ها و الزامات توسعه لجستیک

گروه پژوهش های لجستیک و زنجیره ارزش

۱۹ مرداد ۱۴۰۱

فهرست مطالب

- مروری بر حوزه لجستیک و اجزای آن
- وضعیت لجستیک ایران از منظر شاخص‌های بین‌المللی
- جایگاه لجستیک در نظام سیاست‌گذاری کشورهای منتخب و مقایسه با ایران
- عملکرد احکام مرتبط با حمل‌ونقل در برنامه ششم توسعه و احکام دائمی برنامه‌های توسعه
- مهمترین چالش‌ها و الزامات توسعه لجستیک در ایران
- اقدامات اولویت‌دار حوزه لجستیک در طول برنامه هفتم توسعه
- احکام اولیه پیشنهادی برای بخش لجستیک در برنامه هفتم توسعه

مروری بر حوزه لجستیک و مولفه‌های آن

لجستیک، یک حوزه مستقل
فرابخشی که نیازمند سیاست‌گذاری
یکپارچه است.

زیر حوزه‌های صنعت لجستیک بر حسب نوع خدمات

حمل و نقل بار و مرسوله و فعالیت‌های وابسته

حمل و نقل بین‌المللی
(واردات، صادرات، ترانزیت و...)

حمل و نقل
بین شهری

حمل و نقل
درون شهری

فعالیت‌های ارزش افزوده لجستیک
(خدمات لجستیک طرف سوم و بالاتر،
پخش کالا، خدمات مبتنی بر پلتفرم‌های
اینترنتی و ...)

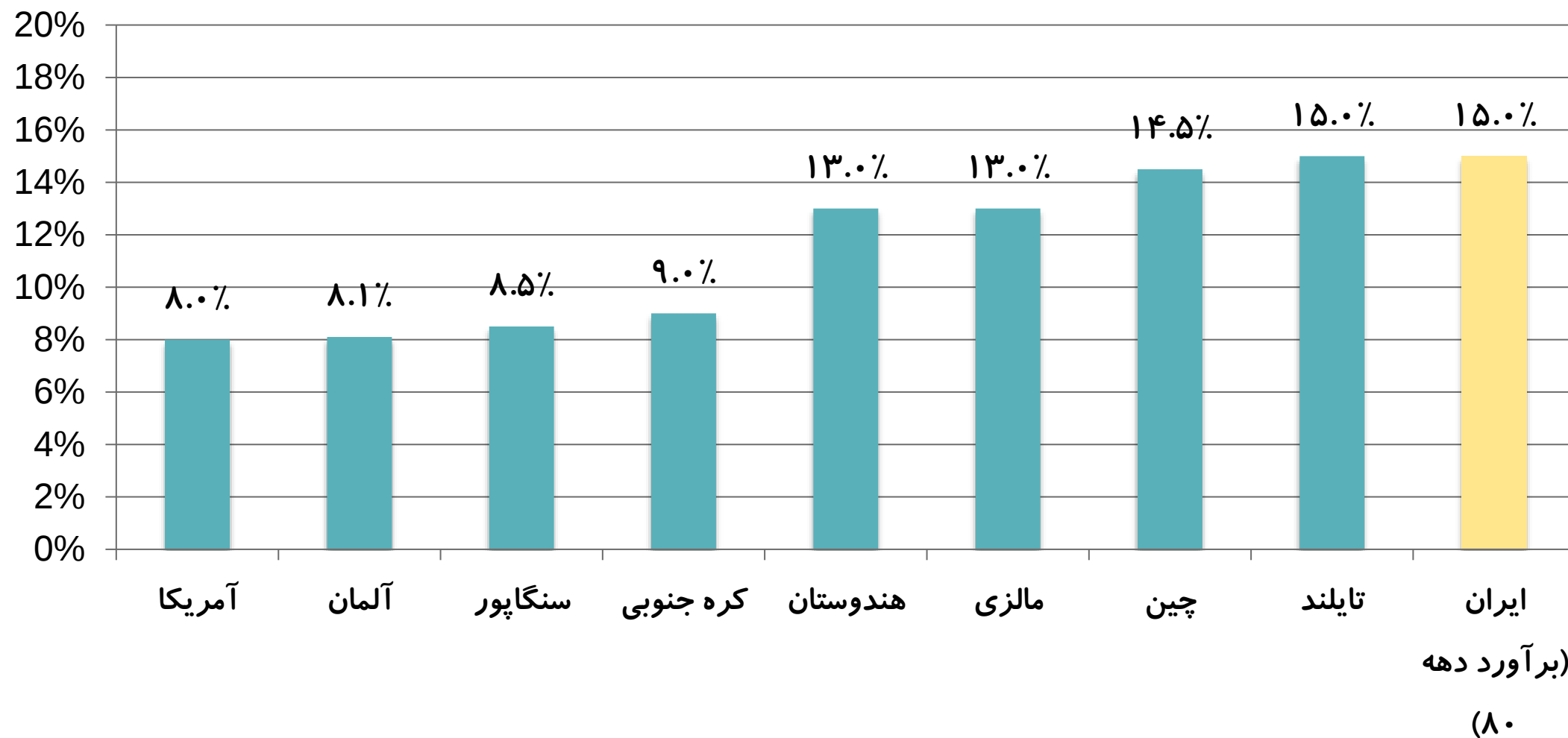
ذخیره‌سازی و
فعالیت‌های وابسته

وضعیت لجستیک ایران از منظر شاخص‌های بین‌المللی:
شاخص عملکرد لجستیک LPI (۲۰۱۸): ایران و کشورهای منطقه

کشور	رتبه در دنیا (۱۶۰ کشور)	رتبه در منطقه (۲۰ کشور)
اردن	۸۴	۱۱
ارمنستان	۹۲	۱۲
ازبکستان	۹۹	۱۳
قرقیزستان	۱۰۸	۱۴
پاکستان	۱۲۲	۱۵
ترکمنستان	۱۲۶	۱۶
تاجیکستان	۱۳۴	۱۷
سوریه	۱۳۸	۱۸
عراق	۱۴۷	۱۹
افغانستان	۱۶۰	۲۰

کشور	رتبه در دنیا (۱۶۰ کشور)	رتبه در منطقه (۲۰ کشور)
امارات	۱۱	۱
قطر	۳۰	۲
عمان	۴۳	۳
ترکیه	۴۷	۴
عربستان	۵۵	۵
بحرین	۵۹	۶
کویت	۶۳	۷
ایران	۶۴	۸
قزاقستان	۷۱	۹
روسیه	۷۵	۱۰

هزینه‌های لجستیک در سطح ملی (برحسب درصدی از تولید ناخالص داخلی)

جایگاه لجستیک در نظام سیاستگذاری کشورهای منتخب و ایران

کشور	نهادهای اصلی ذینفع	اسناد بالادستی و راهبردی مرتبط	اسناد راهبردی لجستیک
ترکیه 	- وزارت حمل و نقل و زیرساخت - وزارت صنعت و فناوری - وزارت تجارت	- سند چشم انداز ۲۰۲۳ - یازدهمین برنامه ملی توسعه (۲۰۱۹-۲۳) - سیاست های افقی: زیرساخت های لجستیک و انرژی - سیاست های بخشی: لجستیک و حمل و نقل	- طرح جامع حمل و نقل و لجستیک ۲۰۵۳ (زیرساخت های حمل و نقل و مراکز لجستیک)
مالزی 	- نخست وزیر (شورای لجستیک) - وزارت حمل و نقل و تجارت بین المللی و صنعت (دیرخانه مشترک)	- دوازدهمین برنامه ملی توسعه (۲۰۲۱-۲۵) - تحول اکوسیستم لجستیک برای بهره وری بالاتر - افزایش بهره وری زیرساخت های حمل و نقل و لجستیک	طرح جامع لجستیک و تسهیل تجارت (۲۰۱۵-۲۰)
ایران 	- وزارت راه و شهرسازی - وزارت صنعت، معدن و تجارت	- قانون احکام دائمی برنامه های توسعه کشور - سند ملی آمایش سرزمین افق ۱۴۲۴	سند آمایش مراکز لجستیک (مصوب ۱۳۹۷)

عملکرد احکام برنامه ششم توسعه در بخش حمل و نقل ایران

ماده	توضیح	وضعیت عملکرد
ماده ۵۱- بند الف	اجازه به دولت برای مشارکت با شرکت‌های بین‌المللی برای سرمایه‌گذاری و بهره‌برداری بنادر و فرودگاه‌ها	عدم تحقق به دلیل مشکلات تحریم
ماده ۵۱- بند ب	اجازه به دولت برای واگذاری حق بهره‌برداری و مدیریت بنادر کوچک یا اعطای مجوز احداث بنادر کوچک جدید به بخش غیردولتی	اقدامات مناسبی صورت گرفته است (از جمله واگذاری بهره‌برداری تعدادی از بنادر کوچک به بخش خصوصی).
ماده ۵۲- بند الف	شمول سرمایه‌گذاری غیردولتی در شبکه حمل و نقل ریلی از مقررات مناطق کمتر توسعه‌یافته	عدم تحقق مناسب
ماده ۵۲- بند ب	محاسبه مالیات بر ارزش افزوده خدمات حمل و نقل ریلی با نرخ صفر	تحقق در قانون دائمی مالیات بر ارزش افزوده (۱۴۰۰)
ماده ۵۷- بند الف	مکلف شدن دولت برای تخصیص ۱ درصد منابع فروش نفت برای طرح‌های حمل و نقل ریلی با اولویت مناطق کمتر توسعه یافته	عدم تحقق (به دلیل عدم امکان ایجاد ردیف اعتباری)
ماده ۵۷- بند ب	برنامه‌ریزی برای افزایش سهم حمل و نقل بار ریلی در کشور به ۳۰ درصد	عدم تحقق هدفگذاری

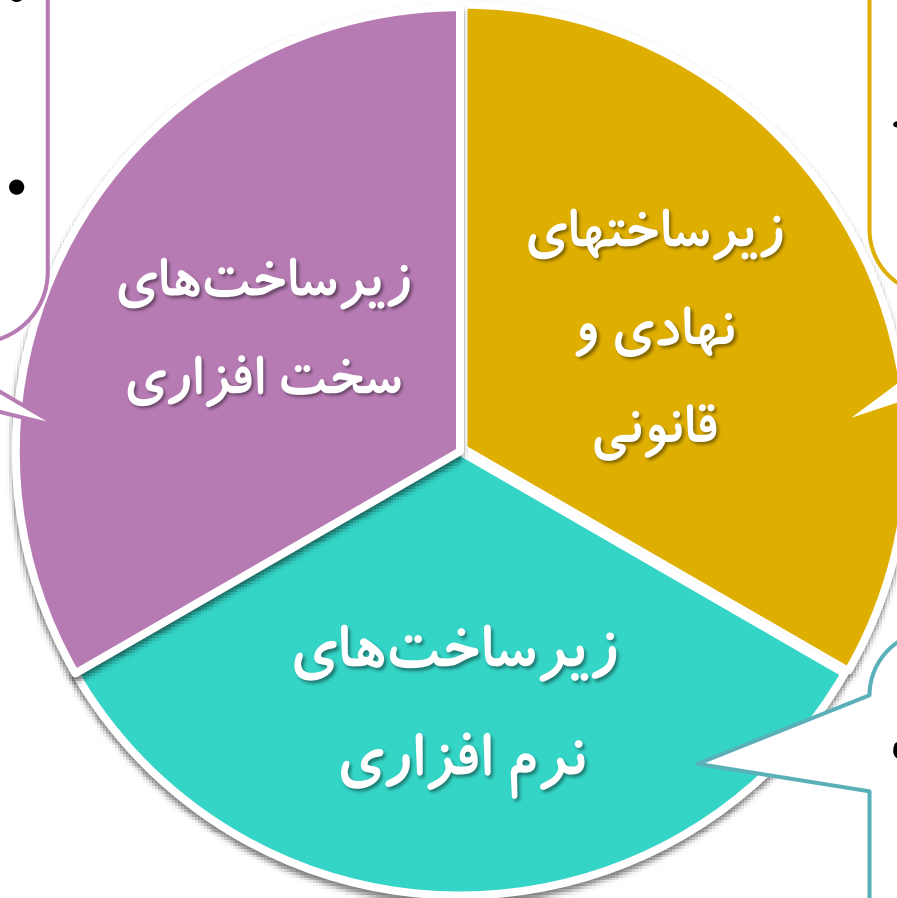
* مرکز پژوهش‌های مجلس (۱۴۰۱)، ارزیابی عملکرد قانون برنامه ششم توسعه و قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور (ویرایش اول)

عملکرد احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور در بخش حمل‌ونقل

ماده	توضیح	وضعیت عملکرد
ماده ۳۰	- موظف شدن دولت به ایجاد بانک جامع حمل‌ونقل کشور - موظف شدن دولت به تصویب طرح جامع حمل‌ونقل کشور	به طور کامل تحقق نیافته‌اند.
	اجازه به دولت برای: - واردات کامیون‌های با عمر کمتر از سه سال برای نوسازی ناوگان - حمایت از ایجاد پارک‌های لجستیک، پایانه‌ها و شرکت‌های حمل‌ونقل ترکیبی و بنادر خشک توسط بخش خصوصی و تعاونی - تهیه طرح مکان‌یابی پایانه‌های کانتینری و حمل‌ونقل ترکیبی در شبکه اصلی و ترانزیتی کشور - افزایش سالانه ۱۰ درصد حجم ترانزیت خارجی کالا	- پلاک شدن حدود ۳۵۰۰ دستگاه کامیون وارداتی کارکرده تاکنون. - علیرغم اقدامات انجام شده، هنوز مرکز لجستیکی یا پایانه کانتینری به طور واقعی تحقق نیافته است. - به طور مطلوب تحقق نیافته است.
ماده ۴۸	- اجازه به دولت برای تاسیس صندوق توسعه حمل‌ونقل	تحقق یافته است.

اهم چالش‌های حوزه لجستیک کشور

- عدم هم‌بندی و اتصال مناسب شقوق حمل‌ونقل با یکدیگر
- فرسودگی و کمبود ناوگان و تجهیزات لجستیک

- ضعف در هماهنگی بین نهادهای ذینفع
- نبود جهت‌گیری و سیاستگذاری مورد اجماع

- سنتی بودن و کوچک مقیاسی خدمات لجستیک
- ضعف در نظام‌های اطلاعاتی لجستیک

الزامات توسعه لجستیک در ایران

الف - تقویت زیرساخت‌های نهادی و بهبود نظام سیاستگذاری لجستیک

ب - شکل‌گیری محیط قانونی مناسب در حوزه لجستیک

ج - مدرن‌سازی صنعت لجستیک

د - یکپارچگی و ارتقاء نظام‌های اطلاعاتی لجستیک

ه - تکمیل زیرساخت‌های سخت‌افزاری لجستیک

اقدامات اولویت‌دار حوزه لجستیک در طول برنامه هفتم

الف- تقویت زیرساخت‌های نهادی و بهبود نظام سیاستگذاری لجستیک

1. ایجاد سازوکار هماهنگی‌کننده لجستیک کشور در سطح فرابخشی؛
2. تدوین و اجرای سند راهبردی توسعه حوزه لجستیک (در هماهنگی با دیگر اسناد بالادستی و بخشی)؛
3. تقویت نهادهای تامین مالی توسعه لجستیک در کشور (از جمله صندوق توسعه حمل‌ونقل و ...)

اقدامات اولویت‌دار حوزه لجستیک در طول برنامه هفتم

ب- شکل‌گیری محیط قانونی مناسب در حوزه لجستیک

1. طراحی سازوکار مشخص برای صدور مجوز شرکت‌های لجستیکی طرف سوم و بالاتر؛
2. اصلاح سازوکار تخصیص بار و صدور بارنامه جهت افزایش بهره‌وری حمل‌ونقل جاده‌ای؛
3. تقویت زیرساخت‌های قانونی حمل‌ونقل چندوجهی؛
4. تکمیل مقررات مربوط به مراکز لجستیک (از جمله سرمایه‌گذاری، احداث و بهره‌برداری).

اقدامات اولویت‌دار حوزه لجستیک در طول برنامه هفتم

ج- یکپارچگی و ارتقاء نظام‌های اطلاعاتی لجستیک

1. ایجاد نظام محاسبه و پایش شاخص‌های کلیدی لجستیک (مانند هزینه‌های لجستیک)؛
2. یکپارچه‌سازی نظام‌های شناسایی و ردیابی بار از مبدا تا مقصد؛
3. یکپارچگی کامل سامانه جامع تجارت ایران، سامانه گمرک، سامانه مودیان مالیاتی و سایر سامانه‌های مرتبط؛

اقدامات اولویت‌دار حوزه لجستیک در طول برنامه هفتم

د- مدرن‌سازی صنعت لجستیک

ه- تکمیل زیرساخت‌های سخت‌افزاری لجستیک

1. تحول دیجیتال در حوزه لجستیک: گسترش شرکت‌های دانش‌بنیان، استارت‌آپ‌ها، بکارگیری فناوری‌های انقلاب صنعتی چهارم، تسهیل تجارت فرامرزی بدون کاغذ و ...؛
2. بهبود یکپارچگی در شقوق حمل‌ونقل بار کشور (اعم از سخت‌افزاری و نرم‌افزاری)؛
3. تکمیل اتصالات شبکه ریلی به چشمه‌های مهم بار و حذف گلوگاه‌های ظرفیتی؛
4. نوین‌سازی زیرساخت‌های ذخیره‌سازی همگام با استانداردهای جهانی؛
5. برنامه‌ریزی برای نوسازی و تامین نیاز کشور به انواع ناوگان حمل‌ونقل بار؛

پیشنهادهای اولیه جهت درج در لایحه برنامه هفتم توسعه

اختصاص بخشی مجزا تحت عنوان "حمل و نقل و لجستیک" در برنامه هفتم توسعه

به منظور ایجاد هماهنگی در راهبری و سیاست گذاری در حوزه لجستیک، دولت موظف است اقدامات زیر را تا پایان سال دوم برنامه صورت دهد:

1. ایجاد شورایعالی لجستیک به ریاست معاون اول رئیس جمهور؛
2. تدوین "سند سیاستی لجستیک" و "برنامه اقدام ملی لجستیک" در انطباق با اسناد و قوانین بالادستی و بخشی، با همکاری وزارت صنعت، معدن و تجارت و وزارت راه و شهرسازی و تصویب آنها توسط شورایعالی لجستیک؛
3. طراحی و پیاده سازی سازوکارهای لازم برای ایجاد بانک اطلاعاتی جامع لجستیک به منظور محاسبه و پایش شاخص های کلیدی لجستیک؛

پیشنهادهای اولیه جهت درج در لایحه برنامه هفتم توسعه

به منظور پیشبرد یکپارچگی در بین شقوق حمل و نقل بار کشور از منظر زیرساختی و خدماتی، دولت موظف است اقدامات زیر را صورت دهد:

1. تعریف و اجرای پروژه پایلوت جهت راه اندازی یک نمونه موفق مراکز لجستیک در کشور با محوریت وزارت صنعت، معدن و تجارت به عنوان الگویی برای توسعه دیگر مراکز لجستیک؛
2. طراحی و اجرای سازوکارهای لازم برای تسهیل سرمایه گذاری، احداث و بهره برداری از مراکز لجستیک؛
3. رفع موانع قانونی، فنی و اجرایی موجود به منظور گسترش حمل و نقل چندوجهی در کشور.

با تشکر از توجه شما

